

PROMETNA ETIKA IN ODNOSI MED UDELEŽENCI V PROMETU

Janja Lekše, tehnologinja prometa

IZVLEČEK

Odločilen dejavnik v prometni nesreči je človek, zaradi prehitre vožnje, utrujenosti, vpliva mamil ali alkohola, osebnih težav. Na vožnjo vpliva predvsem človekov značaj, kultura obnašanja voznika ogroža varnost drugih udeležencev v prometu ter njegovo lastno. Avtorica voznike razdeli v vrste in tipe, opiše razlike med njimi in ugotavlja, katere motnje oziroma odkloni lahko naredijo voznika slabega.

ABSTRACT

A human being presents a crucial factor in traffic accident, due to speeding, fatigue, drug and alcohol influence, personal problems etc. The way one drives is influenced mostly by human character. Behaviour culture of the driver threatens the safety of other traffic participants and also his own. The author is dealing with several types of drivers, describing their differences, and determining which disturbances or deviations may cause the driver become bad.

Število udeležencev v prometu se iz leta v leto povečuje, žal narašča tudi število nesreč na cestah. Največkrat je odločilen dejavnik v prometni nesreči človek - zaradi prehitre vožnje, utrujenosti, neizkušenosti, vožnje pod vplivom mamil ali alkohola, osebnih težav. Vedenjski vzorec voznika je večplasten: voznik začetnik svoje znanje najprej pridobiva v avtošoli. Tu ga seznanijo s tehničnimi osnovami vožnje, s cestnoprometnimi pravili ter z osnovnim cestnim bontonom. Učni proces voznik nato nadaljuje v praksi, na cesti, kjer mora združiti sveže pridobljeno znanje z modrostjo svojih življenjskih izkušenj. Na oboje pa predvsem vpliva človekov značaj. Nekdo, ki je po naravi hitre jeze in nepremišljen, bo po vsej verjetnosti takšen tudi v prometu, kultura obnašanja take osebe kot voznika bo ogrožala varnost drugih udeležencev v prometu ter njegovo lastno.

Človek kot družbeno bitje stopa v najraznovrstnejše medsebojne odnose. V stikih z drugimi smo prijateljski ali sovražni, vljudni in prijazni ali grobi in napadalni. Enkrat smo pripravljene priskočiti na pomoč in se vživeti v doživljanje drugega, drugič ostanemo ravnodušni in neprizadeti ob stiskih drugih, lahko smo strpni in popustljivi ali pa pretirano kritični, togi, nerazumevajoči ipd. V prometu se medčloveški odnosi, ki so značilni za trajnejše življenjske situacije, polno izrazijo.

Osnovna značilnost prometa je gibanje s hitrostjo. Velika hitrost vzbuja v človeku povsem nova čustvena doživetja. Hitrost je lahko tesnobna in zastrašujoča ali pa vedra in sprošču-

joča. Vedeti je treba, da ima človek zelo slabo razvit občutek za hitrost. V ta namen nima nobenega posebnega čutnega organa. Pri gibanju v prostoru se človek orientira predvsem s pomočjo vida, čuta za ravnotežje in gibalne občutljivosti. Tovrstno orientiranje je predvsem grobo in površno. Premikajoče se motorno vozilo pomeni veliko količino energije, ki je dana posamezniku v uporabo. S to močjo se posameznik večkrat dokaj brezskrbno in neodgovorno poigrava. Kot kaže, se bo moral človek še navaditi, kako ravnati s to količino energije, ki skriva v sebi velike nevarnosti. Promet vpliva na miselnost ljudi. V posamezniku sprošča napetosti, ki se jih ta sicer niti ne zaveda. Postavlja ga v prej neznan navzkrižja s samim seboj in okoljem.

Človek za krmilom oziroma v prometu lahko postane nekdo drug, ne da bi se tega zavedal. Nastopa kot napadalec ali kot žrtev in se tako otrese svoje nepoznanosti v vrvežu vsakdanjega življenja. Po drugi strani pa ima čudovito možnost, da se skriva v močnem avtomobilu. V njem si lahko da duška in iz njega planejo vse nakopičene težave vsakdanjosti in vse napetosti, ne da bi bil zaradi tega deležen javne graje ali posmeha. Z drugimi je na cesti le v posrednem in močno omejenem stiku. Drugih udeležencev v prometu ne doživlja kot soljudi, ampak kot brezosebna bitja. Prometni psihologi menijo, da bi se človek obnašal popolnoma drugače, če bi se vozil v prozornem avtomobilu in bi bil v njem tudi slušno bolj povezan z drugimi udeleženci v cestnem prometu.

VRSTE IN TIPI VOZNIKOV

Ljudje se med seboj razlikujemo v številnih telesnih, duševnih in moralnih lastnostih. Človek je kot osebnost razmeroma neodvisen, neponovljiv in enkraten. Tudi posameznik ni vedno enak, ampak se v različnih obdobjih in različnih položajih različno obnaša. Razumljivo je torej, da se ljudje tudi za krmilom različno obnašajo. Nekateri vozniki so neodločni in obotavljivi, drugi drzni in divjaški, tretji oprezni in previdni.

So vozniki, ki ljubijo velike hitrosti, nekateri uživajo v počasni vožnji, nekateri so bojzljivi in redko prehitvajo, drugi so spet preveč pogumni in radi tvegajo. Ščasoma si vsak izoblikuje individualen način vožnje, ki je lasten samo njemu in se vsaj v malenkostih razlikuje od sloga slehernega drugega voznika. Z izkušnjami in starostjo pa se seveda spreminja tudi posameznikov način vožnje, ki se spreminja odvisno od voznikovega razpoloženja, počutja in zdravstvenega stanja.

Kljub vsem razlikam in osebnim spremembam imajo nekatere skupine voznikov toliko skupnega in podobnega, da govorimo o vrstah in tipih voznikov. Podobno kot lahko po značaju delimo ljudi na dobre, slabe, čvrste, šibke, razlikujemo tudi dobre od slabih voznikov. Veliko skupnih značilnosti imajo mladi vozniki v nasprotju s stari. Drugače se obnašajo začetniki kot izkušeni vozniki. Tako ločimo pretežno disciplinirane in odgovorne voznike od nediscipliniranih in neodgovornih. So vozniki, ki imajo prometne nezgode pogosto, drugi pa le redko ali izjemo-

ma. Na eni strani se pojavlja skupina pretirano bojazljivih voznikov, na drugi preveč temperamentnih in drznih. Seveda je razvrščanje voznikov v skupine, vrste ali tipe zelo poenostavljeno. Statistično povprečen voznik ima namreč značilnosti več skupin. Popolnoma jasno je, da pri enem tipu voznika prevladujejo lastnosti ene skupine ali tipa, pri drugem pa druge.

Dobrega voznika odlikuje:

- suvereno obvladovanje svojega vozila,
- obvladovanje tehnike vožnje (tudi na težavnih terenih in v neugodnih vremenskih razmerah),
- temeljito poznavanje prometnih znakov, predpisov in pravil varne vožnje ter ravnanje po njih,
- iznajdljivost in učinkovito ukrepanje v kočljivih in zapletenih prometnih situacijah,
- spoštovanje drugih udeležencev v prometu.
- prilagajanje načina vožnje tako svojemu znanju, sposobnostim, zdravstvenemu stanju in trenutnemu počutju kakor tudi gostoti prometa, stanju vozila, značilnostim cestišča ter vremenskim in drugim razmeram,
- vožnja z optimalno hitrostjo, kar pomeni nenehno usklajevanje hitrosti gibanja z vsemi subjektivnimi in objektivnimi dejavniki,
- varna vožnja brez tveganega prehitavanja,
- da drugih udeležencev ne draži z izsiljevanjem prednosti, kakor tudi ne s preveč oprezno in prepočasnno vožnjo.

Za slabega voznika je značilno prav nasprotno vedenje. Treba je vedeti, da nekateri vozijo slabo samo občasno, za druge pa je nepredvidna ali negotova vožnja dokaj stalen slog. Na splošno slabi vozniki vozijo vedno hitreje ali počasneje od optimalne hitrosti. Prvi nimajo zadostne prometne kulture, slednji pa so slabo razvili svoje vozniške možnosti.

Slabega voznika lahko naredijo različne telesne pomanjkljivosti, bolezni, nezadostne umske sposobnosti, ki včasih sicer povzročijo prometne nezgode, v celotni skupini slabih voznikov pa imajo manj pomembno vlogo.

Slabemu obnašanju voznikov v glavnem botrujejo različne čustvene, značajske, vedenjske in druge osebnostne motnje oz. odkloni. Motnje so lahko

prehodne, npr. nenaspanost, opitost, raztresenost zaradi spora v službi ali družini ipd. Če pogledamo nekaj tipov slabih oz. nevarnih voznikov, pridemo do pomembnih ugotovitev.

SEBIČEN VOZNIK

Sebičen voznik se obnaša, kot da je cesta namenjena samo njemu. Brezobzirno izsiljuje prednost in ne spoštuje prometnih znakov in predpisov. Ob stiskah drugih udeležencev v prometu ostaja neprizadet. Misli samo, kako bo čim hitreje prispel na cilj. V prometu ustvarja zelo nevarne situacije, ki se pogosto končajo z nezgodo. Pogosto se s spretnim manevrom sam izmakne nezgodi in mu je prav malo mar, kaj se dogaja z drugimi. Sebičen voznik je zelo nevaren za pešce in kolesarje, ker ne spoštuje njihovih pravic niti takrat, ko drugi vozniki upoštevajo njihovo prednost (npr. prehitovanje stoječega vozila pred preходом za pešce). V prometnih nezgodah nerad prizna krivdo ali celo pobegne s kraja nezgode. Čim prej skuša spet postati „neznan“ voznik, da bi se lahko izognil kazni. Sebični vozniki so tudi sicer v življenju zelo samosvoji in vase zazrti ljudje.

DOMIŠLJAV VOZNIK

Domišljav voznik razkazuje svoje vozniške veščine in se postavlja z drzno in tvegano vožnjo. S škripanjem gum in ostrim zavijanjem skuša napraviti vtis na druge udeležence v prometu in na sopotnike. Hoče si pridobiti občudovanje. Veliko da na znamko avtomobila, ki ga okraši z različnimi nepotrebnimi in povečini motečimi dodatki. Pred seboj ne trpi avtomobila in se posmehuje počasnejšim voznikom. Pogosto nevidevno na ves glas navija razne glasbene naprave, ki jih ima priključene v avtomobilu. Običajno si s takšnim početjem zdravi manjvrednostne komplekse. V bistvu so domišljavi vozniki zelo negotove osebnosti, ki jim primanjkuje zdravega samozaupanja in občutka lastne vrednosti.

NEODGOVOREN - NESRAMEN VOZNIK

Neodgovoren - nesramen voznik je navadno težje prilagodljiv človek. Njegovo vedenje je pogosto v nasprotju z zakoni in družbenimi normami. V odnosih z ljudmi je hladen, nezainteresiran, odklonilen ali sovražen in napadalen. Neodgovoren voznik si ne prizadeva, da bi vozil dobro. Brezskrbno uživa

alkoholne pijače in ne skrbi za brezhibnost svojega vozila (npr. obrabljene gume, pomanjkljive zavore ipd.). Na cesti se obnaša skrajno nedisciplinirano, brez smisla za sodelovanje z drugimi udeleženci v prometu. Glede na okoliščine vozi prehitro. Ne obvešča udeležencev o svojih namerah ali celo daje napačne signale. Ne drži se varnostne razdalje. Sili na nasprotni vozni pas in ne dovoli voznikom za seboj, da bi ga prehiteli. Hladnokrvno zapelje čez lužo na cesti in neusmiljeno opljuske mimoidočega. Prehitveva, kadar se mu zahoče. Podcenjuje ali nalašč spregleda vsa obvestila in oznake na poti.

TEMPERAMENTEN VOZNIK

Temperamenten voznik ne zna brzdati svojih močnih in prehitrih čustvenih izlivov. Pogosto izbruhne zaradi malenkosti. V prometu je zelo nestrpen in neučakan. Nima razumevanja za težave drugih udeležencev v prometu. Za volanom preklinja, robanti in zmerja. Trobi počasnejšim in manj spretnim voznikom. Ne spoštuje signalizacije in izsiljuje prednost na prehodu za pešce. Nikakor se ne more sprijazniti z vožnjo v koloni.

V bistvu ne prenese in se ne more sprijazniti niti z najmanjšimi nadlogami, ki nastanejo v prometu. Vedno se jezi na vse in ni nikoli ničesar kriv. Vozniki ga imajo za večno jeznega šoferja.

TESNOBEN VOZNIK

Tesnoben voznik je med vožnjo zelo raztresen in ne sliši ničesar okoli sebe. Ker je čustveno vzburjen, je njegova vožnja zelo površna in nihajoča. Zaznavanje dogajanja okoli sebe je zelo moteno. Hitro spregleda prometne znake, ne pazi na dogajanje na cesti. Običajno je zatopljen v osebne probleme in prevzet z vsakdanjimi skrbmi ali pa se odsotno zazre v okolico. Nima prave volje in se le težko osredotoči na vožnjo ter popolnoma odpove v kritičnih situacijah. Kadar ima v vozilu sopotnika, je še posebej napet. Izvaja samo še avtomatizirane dejavnosti, iz celotnega dogajanja v prometu pa je praktično izključen. Tesnoben voznik teži k sprostitvi čustvene napetosti. Jezijo ga rdeča luč na semaforju, prehod za pešce, vozilo, ki ga prehitveva ipd. Zelo hitro postane nestrpen in sovražno razporejen do drugih udeležencev v prometu. Skupina tesnobnih voznikov ni enotna. Razlikujemo naslednje tipe tesnobnih voznikov:

Aktualno

- pasiven, negotov, preplašen voznik, ki je za krmilom zelo zavrt in neroden;
- izrazito napadalen voznik, ki se s pritiskom na plin osvobaja neprijetnih čustev;
- večni dirkač, ki s stalnim tekmovanjem z drugimi vozniki teši svoje manjvrednostne občutke.

NEPAZLJIV VOZNIK

Nepazljiv voznik je v bistvu mešanica tipov, ki smo jih omenili, le da so vzroki za njegovo nepozorno vožnjo bolj površinski in lažje razpoznavni. Osnovna značilnost nepazljivega voznika je, da se preveč zanese na rutinsko obvladovanje vozila in si med vožnjo dovoljuje razna nepotrebna opravila. Živahno razpravlja s sopo-

tniki, pri čemer močno gestikulira in spušča krmilo iz rok.

Moda tovrstnih voznikov je uporaba mobilnih telefonov, saj se morajo zaposliti med vožnjo. Niti pomislijo ne, da je možno telefon uporabljati tudi na varen način in ob ustreznem času.

Nepazljivost je lahko posledica česar koli, vsekakor pa je zelo nevarna in velikokrat zahteva visok krvni davek.

VOZNIK NEZGODNIK

Voznik nezgodnik je voznik, ki se statistično pogostejše pojavlja kot povzročitelj ali udeleženec v prometnih nesrečah. Ta skupina vzornikov je zelo neenotna, saj se lahko vanjo uvrstijo vsi že omenjeni tipi voznikov (zlasti sebični, neodgovorni in tesnobni). Veliko nezgodnikov je med mladostniki. Večinoma

so to nezrele osebnosti, ki živijo zelo nepremišljeno in so nagnjene k prestopništvu. Pogoste nezgodnike označuje vrsta posebnih duševnih lastnosti, med katerimi vsekakor izstopa trajna nagnjenost k pretiranemu tveganju.

Ker so ljudje, ki veliko tvegajo, v življenju večkrat uspešnejši od drugih, se takšna naravnost žal prenaša tudi v promet. Iz izkušenj se naučijo zelo malo, ker številne nevarne situacije rešujejo drugi vozniki, nezgodniki pa zmotno mislijo, da gre srečen izid pripisati njihovim vozniškim sposobnostim. Med nezgodniki so zelo sebični ljudje, hladni v medsebojnih stikih, neuvidevni in neobčutljivi za pravice in počutje drugih. Pogosto so polni sovraštva in napadalnosti. Razdiralen vpliv alkohola je pri tovrstnih voznikih še toliko bolj očiten.

ZVD

Želite organizirati predavanje, seminar?

ZVD d.d., Chengdujska cesta 25, Ljubljana, ima dve dvorani:

predavalnico v pritličju, sejno sobo v 1. nadstropju.

Predavalnica sprejme ca. 90 udeležencev in ima:

- predsedniško omizje z ozvočerjem
- govorniški pult z ozvočenjem
- stropni in prenosni LCD projektor
- osebni računalnik (prenosni)
- mikrofone
- DVD+video
- dvojni kasetofon
- CD predvzajalnik
- pomično projekcijsko platno
- regulacijo razsvetljave
- grafoskop
- dostop do interneta
- klimo.

CENA CELODNEVNEGA NAJEMA:

400 €

CENA NAJEMA PO URAH:

ZAČETNA URA 100 €
NADALJNJA URA 50 €

Sejna soba sprejme ca. 30 udeležencev in ima:

- prenosni LCD projektor
- osebni računalnik
- pomično projekcijsko platno
- regulacijo razsvetljave
- grafoskop
- klimo.

CENA CELODNEVNEGA NAJEMA:

200 €

CENA NAJEMA PO URAH:

ZAČETNA URA 100 €
NADALJNJA URA 50 €

Avla omogoča:

- pogostitev med odmori
- postavitev razstav
- registracijo udeležencev

Cene ne vključujejo DDV.

Kontaktna oseba:

Barbara Vogrič, E barbara.vogric@zvd.si, T 01 585 51 26

